

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА**

КАДЄТОВА ОЛЕНА ВЕНІАМІНІВНА

УДК 340.134: 347.7: 347.8

**УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В
СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ:
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті інтелектуальної власності Національної академії правових наук України

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

Орлюк Олена Павлівна,

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної академії правових наук України,
директор

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Булеца Сібілла Богданівна,

Ужгородський національний університет,
завідувач кафедри цивільного права та процесу;

кандидат юридичних наук, доцент

Посикалюк Олег Олександрович,

Київський національний торговельно-економічний університет,
доцент кафедри міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

Захист відбудеться «27» червня 2018 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 20.149.01 в Приватному вищому навчальному закладі Університеті Короля Данила за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Є. Коновальця, 35

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Приватного вищого навчального закладу Університету Короля Данила за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Є. Коновальця, 35

Автореферат розісланий «24» травня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Р.В. Зварич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобалізований характер сучасного світу тягне за собою необхідність перегляду національних торговельних правил та обмежень, усунення транскордонних бар'єрів, скорочення дозвільних процедур, адже саме торгівля є рушійним фактором економічного розвитку країн. Світ давно знайшов шляхи розв'язання таких питань, у першу чергу – через багатосторонні міжнародні договори. Найбільш успішним прикладом у цьому сенсі можна вважати створення Світової організації торгівлі та поступове залучення до неї країн, зокрема й України. Торговельні бар'єри усуваються й на регіональних рівнях. В Європі прикладом такого регіонального об'єднання стало створення спочатку Європейського Економічного Співтовариства, а пізніше – утворення Європейського Союзу, із поступовим його поширенням на східноєвропейські країни. Для тих же країн, які не входять до складу ЄС, але налаштовані на активну й ефективну співпрацю та євроінтеграційний розвиток, ЄС надає можливість у межах власного конституційного законодавства скористатися механізмом, що передбачають угоди про асоціації в частині запровадження зон вільної торгівлі. Окрім суто торговельних аспектів, у процесі реалізації таких угод нині застосовується й інший фактор – інноваційний. При цьому перетворення ЄС на простір для інновацій вимагає постійного приділення уваги кращому використанню потенціалу партнерських відносин між Союзом і його державами-членами, а також потенційними партнерами, шляхом запровадження більш цілеспрямованих і краще скоординованих заходів на всіх рівнях. Прикладом таких заходів всередині ЄС можуть бути акти Європейської Комісії з інноваційних політик, Інноваційного союзу, Єдиного цифрового ринку, відкритої науки.

При цьому вплив угод про асоціацію на формування національного правового поля, правозастосування та розвитку національних економік є визначальним і стосується багатьох сфер. У тому числі – й сфери інтелектуальної власності. Враховуючи значення цих актів, до їх підготовки й укладання залучається чимало фахівців різних галузей та напрямів діяльності. Укладення угод супроводжується не лише тривалою політичною, але й аналітичною, організаційною, правовою діяльністю. Підтвердженням слугує досвід усіх трьох держав Східного партнерства – України, Молдови та Грузії, що долучилися до асоціації з ЄС. Однак на відміну від конституційного, міжнародного та міжнародного приватного права, представники цивільного права та права інтелектуальної власності до правотворення у цій сфері залучалися значно менше. Аналіз наявних наукових публікацій та аналітичних досліджень, здійснюваних під егідою спеціалізованих наукових установ з інтелектуальної власності у складі НАН України та НАПрН України із цього напрямку (зокрема Г.О. Андрошука, В.С. Дроб'язка, Ю.М. Капіци, О.Ю. Кашинцевої, Н.М. Мироненко, О.П. Орлюк, О.О. Штефан, А.С. Штефан та ряду інших), дає підстав стверджувати, що їх рекомендації на стадії підготовки до укладання угод далеко не повною мірою враховувалися. Слід також констатувати, що за наявності значної кількості дисертаційних досліджень, присвячених тією чи іншою мірою проблемам правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності (з останніх слід назвати роботи О.Є. Блажівської (2015 р.), А.І. Данилюка (2016 р.), А.О. Кодинця (2017 р.), Г.О. Ульянової (2015 р.) та інших), безпосередньо питання втілення положень Угоди про асоціацію України з ЄС у цій царині й досі залишаються не розкритими. При тому, що Угода вступила у повну чинність лише з 1 вересня 2017 року, стосовно її реалізації вже точаться чималі дискусії. У країні допоки відсутня судова практика, натомість наявні колізії нормативного регулювання між національним законодавством та Угодою в частині набуття певними результатами інтелектуальної, творчої діяльності правової охорони, її критеріїв, змісту окремих майнових прав інтелектуальної власності, строків чинності прав, способів та засобів цивільно-правового захисту таких прав тощо. Все це в цілому обумовило актуальність та своєчасність проведення даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження обумовлене напрямом заходів, здійснюваних в Україні в межах імплементації положень Угоди про асоціацію з ЄС до національного законодавства. Тема дослідження також відповідає Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., затвердженій постановою Президії НАПрН України від 03.03.2016 р. Дисертаційне дослідження виконано згідно планів наукової роботи НДІ інтелектуальної власності НАПрН України в межах науково-дослідних робіт: «Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності» (РК № 0112U007757) та «Правова охорона інтелектуальної власності в умовах євроінтеграційних процесів» (РК № 0117U005290).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є визначення місця Угоди про асоціацію України з ЄС у системі джерел права інтелектуальної власності та розкриття через її характеристику особливостей гармонізації цивільного законодавства України до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності.

Для досягнення визначеної мети в дисертації поставлено наступні *завдання*:

- розкрити методологічні засади цивільно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності через характеристику джерельної бази, дослідити доктринальні підходи у частині співвідношення понять «джерело» та «форма» права;
- надати загальну характеристику джерел цивільного права у сфері регулювання відносин з інтелектуальної власності в Україні;
- охарактеризувати джерела цивільного законодавства, що регулює відносини у сфері інтелектуальної власності, визначити їх систему, структуру та специфіку;
- визначити вплив європейської правової доктрини на розвиток права інтелектуальної власності та розглянути його як пріоритетну сферу адаптації цивільного законодавства України до законодавства ЄС;
- розкрити особливості гармонізації законодавства України до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності;
- надати всебічну характеристику Угоді про асоціацію України з ЄС як формі (джерелу) удосконалення цивільного законодавства у сфері інтелектуальної власності;
- прослідкувати втілення європейських стандартів у сфері інтелектуальної власності до національного законодавства через впровадження норм Угоди про асоціацію з ЄС;
- виявити особливості правозастосування положень Угоди про асоціацію України з ЄС у частині прав інтелектуальної власності;
- визначити через порівняльно-правовий аналіз особливості цивільно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності в угодах про асоціацію Європейського Союзу з країнами Східного партнерства (Україною, Молдовою, Грузією).

Об'єктом дослідження є процеси та результати гармонізації цивільного законодавства України у сфері інтелектуальної власності з європейським законодавством через призму Угоди про асоціацію України з ЄС.

Предметом дослідження є Угода про асоціацію України з Європейським Союзом як одне з головних джерел права інтелектуальної власності та форма удосконалення цивільного законодавства України.

Методи дослідження. З огляду на поставлені задачі, у роботі використано сукупність загальнонаукових та спеціальних наукових методів. Загальнонауковий діалектичний метод пізнання виступив основним у цій системі й дозволив виконати наукові завдання, визначені в дисертації, в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. Зокрема, *діалектичний метод пізнання* дійсності дав змогу здійснити аналіз джерел права інтелектуальної власності та національного законодавства у цій сфері, в яких знайшли відбиття західноєвропейські базові цивілізаційні цінності, а також дослідити вплив європейської доктрини права інтелектуальної власності та європейської політики, спрямованої на заснування спільного економічного простору між ЄС та країнами-сусідами, на національне

законодавство у сфері інтелектуальної власності (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1). *Метод індукції та дедукції* забезпечив визначення права інтелектуальної власності як пріоритетної сфери адаптації цивільного законодавства України до законодавства ЄС (підрозділ 2.1). *Системний і структурно-функціональний аналіз* використано з метою всебічної характеристики джерел права інтелектуальної власності, визначення та дослідження структури цивільного законодавства, що регулює відносини у цій сфері (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1). Застосування *методів аналізу та синтезу* сприяло дослідженню Угоди про асоціацію України з ЄС як форми (джерела) удосконалення цивільного законодавства у сфері інтелектуальної власності (підрозділ 2.2). *Історичний метод* сприяв визначенню ролі угод про асоціацію країн Східного партнерства з ЄС у розбудові європейського економічного простору (підрозділи 2.1, 3.1). *Формально-юридичний метод* дозволив розкрити особливості правозастосування положень Угоди про асоціацію України з ЄС у сфері інтелектуальної власності (підрозділ 3.1). *Порівняльно-правовий метод* дозволив провести ґрунтовний аналіз положень, що регулюють права інтелектуальної власності в угодах про асоціацію ЄС з Україною, Молдовою та Грузією (підрозділ 3.2).

Нормативно-правову основу дослідження становлять акти конституційного, міжнародного та цивільного законодавства України; Угода про асоціацію України з ЄС, угоди про асоціацію з ЄС Молдови та Грузії; директиви та регламенти ЄС; міжнародні договори у сфері інтелектуальної власності, Угода ТРІПС.

Емпіричною основою дослідження стала практика діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності; акти Європейської Комісії щодо стратегій у розбудові інноваційного середовища, цифрової економіки, політики інтелектуальної власності; діяльність органів України, Молдови та Грузії у процесі імплементації угод про асоціацію та створення зон вільної торгівлі з ЄС в частині права інтелектуальної власності; акти судових органів України, а також рішення ЄСПЛ та Суду ЄС.

Теоретико-методологічною основою для розкриття поставлених на дослідження завдань та надання висновків виступили дослідження вітчизняних та іноземних представників науки цивільного права, зокрема Ю.В. Білоусова, О.Є. Блажівської, В.І. Борисової, С.Б. Булеци, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, В.Я. Карабаня, А.О. Кодинця, О.В. Кохановської, Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця, Р.А. Майданика, О.О. Первомайського, І.В. Спасибо-Фатєєвої, Є.О. Харитонова, Р.О. Стефанчука, Я.М. Шевченко, Г.Ф. Шершеневича, С.І. Шимон, В.Л. Яроцького та багатьох інших. Із метою надання ґрунтового аналізу законодавству у сфері інтелектуальної власності та праву інтелектуальної власності, визначенню особливостей правозастосування у цій сфері до наукового пошуку були долучені доробки Г.О. Андрощука, О.В. Гумеги, В.А. Дозорцева, О.В. Жилінкової, Ю.М. Капіци, О.Ю. Кашинцевої, Н.М. Мироненко, Г.О. Михайлюк, Ю.В. Носіка, О.П. Орлюк, О.А. Підпригори, О.О. Посикалюка, О.П. Сергєєва, О.Е. Сімсон, Г.О. Ульянової, О.І. Харитонів, Р.Б. Шишки, А.С. Штефан та ряду інших.

Підґрунтям для даного дослідження стали також розробки відомих представників філософії, теорії права, конституційного права, зокрема С.С. Алексєєва, О.С. Лотюк, О.В. Зайчука, А.Є. Краковської, Д.А. Керімова, В.С. Ковальського, А.В. Малькова, М.М. Марченка, М.І. Матузова, А.Д. Машкова, Н.М. Оніщенко, В.Ф. Опришка, О.П. Петришина, О.В. Скрипнюка, Ю.А. Тихомирова, М.В. Цвіка, С.В. Шевчука тощо. У частині дослідження питань правового забезпечення європейської інтеграції України, у т.ч й у сфері інтелектуальної власності, використовувалися роботи вітчизняних та іноземних представників міжнародного та міжнародного приватного права, зокрема В.В. Балдинюка, І.А. Березовської, І.Г. Біласа, А.І. Грицяка, О.І. Головка-Гавришевої, П. Ван Елсуwege, С.Ю. Зорі, В.І. Кисіля, Я.М. Костюченко, Г. Ван дер Лу, З.М. Макарухи, В.І. Муравйова, Р.А. Петрова, К. Смирнової, А. Тюшки, К. Хілліона, А. Химмельрайха.

При дослідженні природних прав людини та цивільного законодавства у гносеологічному вимірі підґрунтям слугували роботи М. Вебера, Г. Гроція, Р. фон Іеринга, Р. Давіда, Р. Дворкіна, Г. Кельзена, В. Кернза, Д. Локка, Т. Парсонса, А.Ф. Тібо. З метою дослідження розвитку європейської доктрини приватного права, а також впливу європейської політики та інтеграційних процесів на розвиток європейського законодавства, що мало вплив і на сферу інтелектуальної власності, було використано праці таких авторів, як Р. Beaumont, G. Bergman, A. Chochia, T. Diez, R. Goebel, G. Falkner, E. Fox, M. Keating, T. Kerikmae, A. Lazowski, K.E. Maskus, J. McGarry, J. Moller, M. Moore, M. Nentwich, N. Onuf, C. Preston, S. Weatherill, A. Wiener.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робота є першим монографічним дослідженням, спрямованим на визначення місця Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом в системі джерел права інтелектуальної власності, встановлення особливостей гармонізації цивільного законодавства України до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності через призму Угоди про асоціацію, та визначення її впливу на розбудову системи національного законодавства у цій сфері.

Наукову новизну дисертації складають, насамперед, наступні висновки, положення та рекомендації:

вперше:

- визначено, що виходячи із подібності України до країн із континентальною системою права, основним джерелом (формою) права інтелектуальної власності виступають нормативно-правові акти. Рисами цивільного законодавства у сфері інтелектуальної власності є значний обсяг та різноманітність останнього. При цьому дворівнева система законодавства у сфері інтелектуальної власності (ЦК України та спеціальне законодавство) притаманна лише Україні, на відміну від інших країн Східного партнерства, що мають асоціації з ЄС та долучилися до зони вільної торгівлі;

- доведено, що законодавству у сфері інтелектуальної власності притаманні такі характеристики як функціональність та комплексний характер. До головних джерел законодавства у сфері інтелектуальної власності пропонується віднести поряд із Конституцією та Цивільним кодексом України (як це впливає з цивілістичної доктрини), також спеціальне законодавство щодо кожного конкретного об'єкту права інтелектуальної власності та Угоду про асоціацію України з ЄС в цілому;

- обґрунтовано, що на розвиток системи законодавства у сфері інтелектуальної власності в Україні та його ефективність у поточному періоді впливають наступні чинники: (1) науковий та технологічний розвиток суспільства, що породжує появу нових об'єктів інтелектуальної власності, а також примушує шукати новий баланс між суспільними інтересами, природними правами людини й виключними майновими правами інтелектуальної власності, покладеними в основу монополій; (2) необхідність швидкої імплементації європейських стандартів у сфері інтелектуальної власності до національного законодавства; (3) включення до національного законодавства у сфері інтелектуальної власності відповідних правових приписів, що містяться в Угоді про асоціацію України з ЄС, з метою усунення наявних колізій; (4) необхідність систематизації законодавства у сфері інтелектуальної власності з метою узгодження понятійного апарату, притаманного цій галузі законодавства, з іншим національним законодавством України, а також узгодження в межах власної ієрархічної побудови. Поставлено питання про доцільність подальшої кодифікації законодавства у цій сфері;

- доведено, що гармонізація національного законодавства у сфері інтелектуальної власності із законодавством та стандартами ЄС спрямовує свою дію на впровадження засад європейського права, в основу якого покладено людиноцентристський підхід. Поширення на Україну у напрямі цивільно-правового регулювання відносин інтелектуальної власності *acquis communautaire* передбачає не лише імплементацію європейських стандартів, але й

значною мірою поширення європейського права на національну правову систему, зокрема й право інтелектуальної власності. Останнє розбудовувалося в Україні на західноєвропейських базових цивілізаційних цінностях;

- під імплементацією європейського законодавства у сфері інтелектуальної власності до національного законодавства пропонується розуміти цілеспрямовану організаційно-правову діяльність держави в особі уповноважених органів щодо всебічної, повної та своєчасної реалізації прийнятих на себе зобов'язань у сфері охорони й захисту прав інтелектуальної власності, за допомогою закріплення у національному законодавстві норм і принципів визнаних у цій сфері міжнародних договорів, положень Угоди про асоціацію, Угоди ТРІПС, та забезпечення належного рівня їх реалізації, зокрема у судовій практиці;

- визначено, що найбільш перспективним у напрямі розв'язання колізій між положеннями Угоди про асоціацію України з ЄС та національним законодавством до моменту їх усунення, є підтвердження застосування положень Угоди судовою практикою. Національні суди при розгляді спорів із порушення прав інтелектуальної власності, поряд із врахуванням практики діяльності ЄСПЛ, особливу увагу мають приділяти відповідному прецедентному праву Суду ЄС, як це безпосередньо впливає з положень Угоди про асоціацію. Також у напрямі удосконалення цивільно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності слід прийняти окремий акт, в якому мають бути закладені матеріальні та процесуальні норми, що деталізуватимуть діяльність Вищого спеціалізованого суду України з питань інтелектуальної власності;

- на підставі проведеного порівняльно-правового аналізу положень угод про асоціацію ЄС з Україною, Молдовою та Грузією виявлено, що положення, пов'язані з правами інтелектуальної власності, найбільш детально прописані в Угоді про асоціацію України з ЄС. У дослідженні визначено позитивні наслідки такої конкретизації для покращення ефективності правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності в результаті імплементації європейських стандартів;

удосконалено:

- наукові положення щодо наділення права інтелектуальної власності як цивільно-правового інституту розгалуженою системою первинних джерел права (серед яких Конституція України та Цивільний кодекс України посідають визначальне місце) та вторинних джерел. Розкрито підходи щодо джерел права інтелектуальної власності на доктринальному й нормативному рівнях та у сфері правозастосування. Визнано, що на відміну від цивільного права, для права інтелектуальної власності нетиповим є визнання звичаїв, колізійних норм та договорів (типових договорів) в якості джерел права;

- наукові підходи щодо завдань та цілей імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС, на прикладі норм глави 9 «Інтелектуальна власність». Зміни, що повинні бути внесені до національного законодавства (книги IV «Право інтелектуальної власності» ЦК України та спеціальних законів), мають забезпечити подібний до європейського рівень правової охорони та захист прав інтелектуальної власності;

- наукові позиції щодо необхідності проведення моніторингу адаптації національного законодавства до європейського у сфері інтелектуальної власності, за єдиними виробленими критеріями. Для проведення моніторингу стану правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності, а також стану імплементації європейських стандартів до національного законодавства запропоновано щорічно готувати Національний звіт про стан правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Україні та рекомендовано суб'єктний склад його розробників;

- твердження про рамковий характер положень Угоди про асоціацію у частині гармонізації норм права інтелектуальної власності, та поширення такої гармонізації на захист прав інтелектуальної власності. У напрямі правової охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності поряд із визнанням міжнародних стандартів, способом

гармонізації виступає не лише узгодження положень національних нормативних актів у цій сфері з приписами актів ЄС, але й взаємне визнання національних стандартів Україною та ЄС. Враховуючи набутий європейськими країнами досвід із транспозиції законодавства та виходячи з положень Угоди про асоціацію (п. 8 ст. 56), доцільним виглядає поширення транспозиції як способу гармонізації на відносини інтелектуальної власності. При цьому відсутність перехідного періоду застосування положень Угоди для сфери інтелектуальної власності (на відміну від інших сфер), за наявності колізій між Угодою та національним законодавством, оцінюється як негативний фактор, що породжуватиме судові спори;

дістали подальший розвиток:

- наукові позиції щодо перспектив переосмислення ролі судових прецедентів, особливо при розгляді приватноправових спорів. У світлі вступу у чинність Угоди про асоціацію мають бути переглянуті підходи цивілістичної доктрини до сприйняття судових прецедентів (зокрема рішень Суду ЄС) в якості джерела цивільного права;

- наукові підходи щодо визначальної ролі міжнародних договорів (на відміну від звичаїв) для сфери інтелектуальної власності. Визнано, що істотного значення для цієї сфери поступово набуває принцип «дружнього ставлення до міжнародного права», у першу чергу, в частині визначення співвідношення між правами інтелектуальної власності та іншими природними правами людини, зокрема правом на життя та охорону здоров'я (що демонструється на прикладі можливості застосування положень Дохійської декларації у патентній охороні лікарських засобів);

- наукові позиції, відповідно з якими, оскільки Угода про асоціацію України з ЄС набула включення у внутрішній правопорядок України, національні суди мають усі підстави розглядати її як акт прямої дії та застосовувати у встановленому порядку. У такому разі, за умови виникнення колізії між нормами спеціального закону у сфері інтелектуальної власності та положеннями Угоди, мають застосовуватися останні.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження зумовлюється їх загальною спрямованістю на удосконалення регулювання та правозастосування у процесі набуття правової охорони результатами інтелектуальної, творчої діяльності, розпорядження правами інтелектуальної власності та захисту прав інтелектуальної власності в Україні в процесі імплементації європейських стандартів та виконання положень Угоди про асоціацію України з ЄС в частині прав інтелектуальної власності, що свідчить про суттєвий внесок у розвиток української цивільно-правової науки в цілому та права інтелектуальної власності зокрема.

Викладені теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації можуть бути використані: *у науково-дослідній сфері* – для подальших досліджень актуальних проблем науки цивільного права та права інтелектуальної власності, у тому числі в частині системних характеристик джерельної бази як динамічної категорії, що перебуває під постійним впливом завдяки євроінтеграційним процесам та інноваційному розвитку; *у законопроектній роботі* – під час внесення змін і доповнень до чинного Цивільного кодексу України та спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності з метою впровадження європейських стандартів та імплементації положень Угоди про асоціацію України з ЄС; при розробці законодавчого акту, спрямованого на закріплення матеріальних норм та процесуальних засад у діяльності Вищого спеціалізованого суду України з питань інтелектуальної власності; *у правозастосовній практиці* – для застосування судовими органами норм національного законодавства у сфері інтелектуальної власності, міжнародних угод, дія яких є обов'язковою для України, у першу чергу, Угоди про асоціацію з ЄС та Угоди ТРІПС, врахування практики ЄСПЛ та дослідження практики Суду ЄС, при обґрунтуванні судових рішень щодо справ із порушення прав інтелектуальної власності; *у навчальному процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне

право», «Право інтелектуальної власності», «Захист прав інтелектуальної власності», у процесі підготовки відповідних навчальних та навчально-методичних комплексів та курсів.

Положення та рекомендації даного дисертаційного дослідження були враховані у процесі підготовки рекомендації щодо укладання та виконання Угоди про асоціацію України з ЄС в частині прав інтелектуальної власності (акт впровадження НДІ інтелектуальної власності НАПрН України від 15.02.2018 р. № 53/1). Положення та результати дисертаційного дослідження також використовувалися у процесі судового захисту цивільних прав інтелектуальної власності (2013 – 2017 рр.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Викладені в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, отримані дисертанткою самостійно.

Апробація результатів дисертації. Дисертація обговорювалась на спільних засіданнях відділів промислової власності та центру правового забезпечення розвитку науки і техніки, а також на вченій раді НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, де виконувалася робота. Викладені в дисертації теоретичні висновки та положення оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми застосування цивільного та господарського законодавства» (м. Київ, 9 квітня 2015 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри» (м. Київ, 18 вересня 2015 р.); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інтелектуальна власність: погляд з XXI століття» (м. Черкаси, 15–16 жовтня 2015 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Права людини в Україні і світі: охорона, реалізація, захист» (м. Київ, 3 грудня 2015 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри» (м. Київ, 23 вересня 2016 р.); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інтелектуальна власність: погляд з XXI століття» (м. Черкаси, 12–13 жовтня 2016 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Юрисдикційна форма захисту прав, свобод та інтересів» (м. Київ, 27 квітня 2017 р.); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри» (м. Київ, 28 вересня 2017 р.); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інтелектуальна власність: погляд з XXI століття» (м. Черкаси, 12–14 жовтня 2017 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційної роботи знайшли відображення у 15 друкованих працях, у тому числі у 6 наукових статтях, серед яких 5 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 4 з яких – наукометричні, 1 стаття – у фаховому виданні іноземної держави, а також у 8 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 279 сторінок, з них основного тексту 208 сторінок, анотацій на 17 сторінках, списку використаних джерел (349 найменувань на 42 сторінках) і додатків на 11 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження, описуються методи дослідження та їх теоретична основа, розкривається наукова новизна результатів дослідження, їх теоретичне та практичне значення, наводяться відомості щодо апробації результатів дослідження та їх публікації.

Розділ 1 «Цивільно-правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: методологічні засади» складається з двох підрозділів і присвячений дослідженню теоретико-методологічних підходів у визначенні поняття, змісту та системи джерел цивільного права та права інтелектуальної власності, а також загальній характеристиці джерел цивільного законодавства у сфері регулювання відносин інтелектуальної власності в Україні.

У підрозділі 1.1 *«Джерела цивільного права та права інтелектуальної власності: теоретико-методологічні підходи»* підкреслюється, що вступ України до СОТ і постійна інтеграція у світові економічні процеси вимагає якісного наукового супроводу, який має відповідати європейським стандартам, а також обґрунтування необхідних змін до законодавства України, з позицій розбудови інноваційного, технологічно спрямованого спільного ринку, створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення належного правового регулювання транснаціонального мережевого обміну інформацією, формування цифрової економіки тощо. Істотне місце у цьому напрямі відводиться правовій охороні й захисту прав інтелектуальної власності. При тому, що ефективне функціонування сфери інтелектуальної власності не можливе без розуміння її ролі суспільством й урядами, роль права у цьому напрямі є не менш визначальною. Тим більше, що нині в Україні, як і в країнах розвинутого світу, активно відшукується паритет між публічними та приватними інтересами стосовно монопольної природи прав інтелектуальної власності, дотримання прав автора, винахідника, й права людей на доступ до інформації, до надбань культури, до здоров'я та життя в цілому.

У роботі з методологічних позицій, вироблених теорією права, теорією цивільного права досліджуються підходи щодо розуміння понять «джерело» і «форма» права, розкриваються різні рівні формування джерел права, їх системність. Увага акцентується на значенні для цивільного права таких правових джерел як доктрина та принципи права. Визначається система джерел цивільного права та права інтелектуальної власності, розкриваються такі їх форми як внутрішньодержавні, регіональні та міжнародні. Досліджуються наукові підходи, згідно яких українське цивільне право відноситься до східно-європейської системи приватного права. Доводиться, що прийнятий цивілістичною доктриною підхід щодо віднесення до джерел норм міжнародного права й міжнародних договорів, має застосовуватися й щодо права інтелектуальної власності. Останнє характеризується значною кількістю міжнародних договорів, що визначають загальні принципи та стандарти охорони й захисту прав інтелектуальної власності.

Підкреслюється, що підхід вітчизняної цивілістичної доктрини стосовно визначення джерел цивільного права (а відтак і права інтелектуальної власності як його інституційного утворення) дещо відрізняється від підходів теорії права. Адже до джерел цивільного права у вітчизняній цивілістичній науці здебільшого відносять законодавство (нормативно-правові акти, у першу чергу Конституція України та Цивільний кодекс України); міжнародні договори; правові звичаї, зокрема, звичаї ділового обороту; судову практику та судовий прецедент у випадках, прямо передбачених законом. Натомість теорія права в якості джерел (форм) права також додатково розглядає нормативно-правові договори та правову доктрину, принципи права тощо. По ходу дослідження поступово розкривається зміст головних та спеціальних джерел права інтелектуальної власності, визначаються особливості джерельної бази даного цивільно-правового інституту порівняно з цивільним правом у цілому. Підкреслюється, що стосовно сфери інтелектуальної власності проблем, обумовлених необхідністю субсидіарного застосування норм ЦК України, не існує. Зазначена сфера забезпечена спеціальним законодавством, що регулює правовий режим практично усіх об'єктів права інтелектуальної власності, запропонованих ЦК (за виключенням наукових відкриттів та раціоналізаторських пропозицій, врегулювання яких не вбачається більшістю фахівців у цій сфері за доцільне). Стосовно комерційної таємниці

та охорони порід тварин як результатів інтелектуальної діяльності, в Україні точиться багаторічна дискусія й розроблено декілька варіантів законопроектів, які й досі не прийнято. Водночас необхідність законодавчого врегулювання цих об'єктів не викликає заперечень.

У підрозділі 1.2 «Загальна характеристика джерел цивільного законодавства у сфері регулювання відносин інтелектуальної власності в Україні» підкреслюється, що формування України як незалежної, правової держави здійснюється на сприйнятті прав людини як ключової постаті, основного елементу правової системи. Національна система законодавчого забезпечення сфери інтелектуальної власності свідчить про поєднання елементів двох теорій інтелектуальної власності – пропріетарної, в основу якої покладено права автора, та теорії виключних прав, в основу якої покладено інтереси особи, якій належать майнові права інтелектуальної власності на відповідний об'єкт.

Грунтовний аналіз монографічних джерел та законодавчих актів дає підстав для висновку, що структура цивільного законодавства у сфері інтелектуальної власності у цілому побудована із нормативно-правових актів, викладених у певній послідовності за критерієм їх юридичної сили, та включає: 1) Конституцію України, яка лежить в основі цього законодавства й має найвищу юридичну силу; 2) ЦК України як основний акт цивільного законодавства в цілому та законодавства у сфері інтелектуальної власності зокрема; 3) міжнародні договори у сфері інтелектуальної власності, що є частиною національного законодавства, оскільки щодо них дотримано відповідні ратифікаційні процедури, у тому числі Угода про асоціацію України з ЄС; 4) спеціальні закони у сфері інтелектуальної власності, які приймаються відповідно до Конституції України та мають відповідати Цивільному кодексу України; 5) постанови Кабінету Міністрів України, які регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності; 6) підзаконні нормативно-правові акти, видані іншими органами державної влади України, у першу чергу Міністерством економічного розвитку і торгівлі (раніше – МОН України). На відміну від багатьох інших цивільно-правових інститутів для сфери інтелектуальної власності не є характерною наявність нормативно-правових актів, що видаються місцевими органами влади. Підзаконні нормативні акти (у першу чергу постанови КМУ та акти уповноваженого центрального органу виконавчої влади) стосуються переважно питань визначення правового статусу суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності, питань виплати авторської винагороди, процедур набуття правової охорони об'єктами інтелектуальної власності (правил подання заявок, правил розгляду заявок) тощо.

По ходу дослідження здійснюється загальна характеристика зазначених джерел. Зазначається, що наведений перелік законодавчих джерел не є вичерпним, оскільки право інтелектуальної власності є одним із найбільш динамічних правових інститутів. Аналізуються перспективи триваючої законодавчої реформи у сфері інтелектуальної власності, здійснюваної у світлі євроінтеграційних зусиль, робиться висновок про подальше розширення пропонованої структури національного законодавства.

Розділ 2 «Гармонізація законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності» складається з двох підрозділів, в яких сферу інтелектуальної власності пропонується розглядати як пріоритетну сферу адаптації цивільного законодавства України до законодавства ЄС та пропонуються теоретико-методологічні й правові підходи, які дозволяють визначити роль Угоди про асоціацію України з ЄС як джерела удосконалення цивільного законодавства у сфері інтелектуальної власності.

У підрозділі 2.1 «Сфера інтелектуальної власності як пріоритетна сфера адаптації цивільного законодавства України до законодавства ЄС» зауважується, що процес реформування та уніфікації законодавства в ЄС із метою удосконалення правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності йде постійно. Світова криза 2008 року спонукала ЄС до пошуку шляхів у відновленні нормального економічного функціонування за допомогою

різних інструментів, серед яких важлива роль була відведена інтелектуальній власності, зокрема у частині її впливу на інноваційний розвиток та формування європейського наукового та дослідницького простору.

Для України розв'язання завдань, спрямованих на імплементацію європейських стандартів до національного законодавства у сфері інтелектуальної власності, має спиратися на європейську доктрину права інтелектуальної власності, європейське законодавство та підходи, застосовані Європейською Комісією у своїх документах (зокрема, Стратегії щодо прав інтелектуальної власності «Єдиний Ринок для прав інтелектуальної власності...»; Стратегії економічного розвитку «Європа 2020: стратегія розумного, стійкого та всебічного зростання», а також, починаючи з 2015 року, масштабній програмі, спрямованій на істотне поліпшення роботи єдиного європейського ринку з урахуванням його цифрового сегмента).

Підкреслюється, що в ЄС на порядку денному продовжує залишатися питання гармонізації та уніфікації норм законодавства держав-членів стосовно об'єктів права інтелектуальної власності. І саме на прикладі права інтелектуальної власності можна чітко побачити різницю між двома правовими механізмами (гармонізації та уніфікації) зняття відмінностей у законодавстві. Позаяк найбільш істотні розбіжності між національними нормами права усуваються у процесі гармонізації завдяки впровадженню норм директив; при цьому спостерігається обмеження змін певною територіальною дією. Натомість регламенти, як акти уніфікації, змінюють у сукупності для держав-членів ЄС правовий статус чи режими здійснення прав інтелектуальної власності. Визнається одноманітність проблем у частині покращення рівня правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Україні та країнах ЄС. Водночас існують декілька суттєвих відмінностей: по-перше, в країні відсутній якісний контент у достатньому обсязі, що є в європейських країнах; по-друге, піратство є виправданим для значно більшої частини населення. Підстави для цього варіюються від низької споживчої спроможності до нерозуміння суті обмежень, що забезпечують виключні майнові права інтелектуальної власності, й низької правової культури. Наголошується на необхідності виховання культури інтелектуальної власності, адже громадянське суспільство має усвідомлювати позитивний вплив прав інтелектуальної власності на економічний, культурний і соціальний розвиток, торгівельний прогрес, іноземні інвестиції, передачу технологій.

У підрозділі 2.2 «Угода про асоціацію України з ЄС як джерело удосконалення цивільного законодавства у сфері інтелектуальної власності» визначається, що політика у сфері інтелектуальної власності є складовою економічної політики, тобто враховується у процесі підготовки та укладання угод про асоціацію, складовою яких виступають угоди про зони вільної торгівлі. Угоди про асоціацію третіх країн із Євросоюзом виступають інтегральною частиною європейського права й розглядаються в якості одного з його джерел, зокрема й в частині прав інтелектуальної власності. По ходу дослідження здійснюється ретроспективний аналіз актів та позицій європейських та національних органів стосовно участі у розбудові співпраці між Україною та ЄС, зокрема в рамках Європейської політики сусідства (European Neighbourhood Policy) та Політики Східного партнерства (Eastern Partnership). З моменту набуття повної чинності Угодою про асоціацію Україна набула можливості брати повноправну участь у внутрішньому ринку ЄС; це є складовою економічної інтеграції й заснування спільного економічного простору між ЄС та асоційованими партнерами, та передбачає запровадження відповідного правового інструментарію на рівні ЄС та законодавств країн-партнерів.

Визнаючи роль європейських цінностей та їх вплив на розвиток правової системи України, зазначається, що поширення на Україну у напрямі правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності *acquis* ЄС передбачає не лише імплементацію європейських стандартів, але й значною мірою поширення європейського права на національну правову систему. Методологічним підґрунтям кореляції права України з

правом ЄС у галузі приватного права є розуміння західноєвропейської традиції як основи формування останнього. Підкреслюється, що підписання та ратифікація Угоди про асоціацію кінцево запустили процес гармонізації національного законодавства в усіх сферах, згаданих в Угоді, до європейського законодавства. Розкриваються поняття процесів гармонізації, уніфікації, імплементації, адаптації законодавства. Доводиться, що складність процесу гармонізації правових норм у сфері інтелектуальної власності обумовлюється не лише значним масивом національного законодавства, що потребує гармонізації до європейського, але й постійною модернізацією останнього.

Розділ 3 «Втілення європейських стандартів у сфері інтелектуальної власності до національного цивільного законодавства через впровадження норм Угоди про асоціацію з Європейським Союзом» складається із двох підрозділів, в яких визначаються особливості правозастосування положень Угоди про асоціацію України з ЄС у сфері інтелектуальної власності, а також розглядається цивільно-правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності в угодах про асоціацію ЄС із країнами Східного партнерства у порівняльно-правовому аспекті.

У підрозділі 3.1 «Особливості правозастосування положень Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом у сфері інтелектуальної власності» зазначається, що кардинальне реформування для України сфери інтелектуальної власності обумовлено зобов'язаннями, взятими державою відповідно до Угоди про асоціацію. Водночас аналіз положень глави 9 «Інтелектуальна власність» Угоди підтверджує наявність колізій між національним законодавством та Угодою стосовно строків правової охорони, здійснення прав інтелектуальної власності тощо. Так, строк дії патенту на промислові зразки згідно УА складає 25 років, на відміну від передбаченого ч. 5 ст. 465 ЦК України строку у 15 років від дати подання заявки. До проблем застосування Угоди відноситься й проблема неправильного перекладу. Підкреслюється, що на відміну від ряду європейських країн, в Україні відсутній спеціальний імплементаційний акт, яким створено механізм застосування положень міжнародних договорів, включно з Угодою про асоціацію, національними судами. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16 вересня 2014 р., цього завдання не вирішив. Єдиним актом, прийнятим у цьому напрямі, виступає постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 р. № 13 «Про застосування *acquis communautaire* судами міжнародних договорів при здійсненні правосуддя». Висловлена у постанові позиція щодо можливості застосування норм міжнародних договорів безпосередньо як частини законодавства України, якщо вони сформульовані в міжнародному договорі як норми прямої дії, підлягає врахуванню у діяльності національних судів, зокрема й в діяльності ВС, та у майбутній діяльності створюваного в Україні Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності.

Аналізуються урядові ініціативи щодо внесення змін до національного законодавства з метою імплементації європейських стандартів. Враховуючи, що сфера інтелектуальної власності в ЄС є достатньо насиченою за обсягом правового регулювання, перед Україною у цьому напрямі стоять складні завдання, що мають розв'язуватися не лише на рівні нормотворення, але й безпосередньо правозастосування. Підкреслюється, що завдання зближення вітчизняного законодавства до положень Угоди про асоціацію має розглядатися як першочергове. Однак не менш важливе завдання полягає у розбудові інституційної моделі здійснення правової охорони інтелектуальної власності. Фактично, окремим напрямом реформування національної системи правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Україні має стати інституційне оновлення цієї системи, а також завершена судова реформа. Має бути забезпечено реалізацію охоронної функції права у сфері інтелектуальної власності, для чого повинні відновити активну співпрацю

правоохоронні, фіскальні (митні) та судові органи, правовласники, МЕРТ України (як уповноважений центральний орган виконавчої влади) та створюваний у найближчій перспективі національний орган інтелектуальної власності.

Також має відбутися й об'єктивація нормативного матеріалу в судовій практиці. Це вимагає долучення суддівського корпусу, зокрема у майбутньому суддів спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності, до володіння знаннями не лише з національної та європейської доктрин права інтелектуальної власності, європейського законодавства, але й рішень європейських судових органів. У цілому це позитивно вплине на підвищення ефективності захисту прав інтелектуальної власності.

У підрозділі 3.2 «Цивільно-правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності в угодах про асоціацію Європейського Союзу з країнами Східного партнерства: порівняльно-правовий аспект» підкреслюється, що на відміну від Молдови та Грузії, які встигли внести зміни до спеціального законодавства у сфері інтелектуальної власності до моменту вступу у повну силу відповідних угод про асоціацію, в Україні цього не відбулося. Глава 9 «Інтелектуальна власність» містить подібні для усіх країн Східного партнерства цілі, обумовлені необхідністю сприяння виробництву та комерціалізації інноваційних і творчих продуктів між сторонами та забезпеченням адекватного і ефективного рівня охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Порівняльно-правовий аналіз положень Угоди про асоціацію Молдови з ЄС (далі – УАМ), Угоди про асоціацію Грузії з ЄС (далі – УАГ), що вступили у чинність з 1 липня 2016 року, та Угоди про асоціацію України з ЄС (далі – УА), яка вступила у чинність з 1 вересня 2017 року, надав підстав стверджувати про більш повне регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності саме в УА. Так, на відміну від Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, положення щодо авторського права і суміжних прав в УАМ та УАГ викладені значно в меншому обсязі. Сторони пішли шляхом деталізації прав та винятків стосовно окремих суб'єктів, а саме авторів, виконавців, виробників фонограм, організацій мовлення. Це істотно відрізняється від української версії УА, де деталізуються строки охорони авторських та суміжних прав. Поряд із цим в УА вводиться поняття критичних та наукових публікацій творів, які стали загальним надбанням. Також в УАМ та УАГ відсутні положення стосовно закріплення невід'ємного права на справедливу винагороду, правил охорони комп'ютерних програм, декомпіляцій, баз даних тощо. В УА розкривається зміст права на запис, ефірне мовлення; право на відтворення, на оприлюднення творів, на доведення до загального відома інших об'єктів, що охороняються, та винятки і обмеження із цих правил.

Застосований в УАМ та УАГ підхід стосовно правової охорони торговельних марок також відрізняється за обсягом від УА. Подібна ситуація щодо різниці в обсягах правового регулювання спостерігається й щодо промислових зразків (дизайнів) та географічних зазначень, при цьому останнім приділено найбільше уваги в усіх угодах про асоціацію. В угодах деталізуються сфера застосування, визначаються встановлені географічні зазначення та додавання нових географічних зазначень, сфера захисту та право використання географічних зазначень; питання стосовно виконання захисту, реалізації тимчасових заходів; визначено відношення географічних позначень із товарними знаками. Кожна з угод містить імперативний припис про створення підкомітету з географічних зазначень, які вже почали діяти. При цьому, на відміну від УА, в УАМ та УАГ перелік конкретних географічних зазначень відсутній.

Окремо в УА, на відміну від угод про асоціацію з Молдовою та Грузією, розкриваються питання охорони винаходів у галузі біотехнологій, визначаються об'єкти, що підпадають та не підпадають під правову охорону на рівні патентів. Зокрема, у частині правової охорони, що надається винаходам і корисним моделям, для України істотне значення має стаття 219 УА (Патенти та охорона здоров'я), в якій закріплено посилення на Дохійську декларацію. Це дає можливість українському законодавцю відійти від жорстких

вимог ТРІПС плюс, визнаних країною. Відсутня тотожність і стосовно визначення об'єктів інтелектуальної власності, які виступають предметом регулювання угод про асоціацію (зокрема, в УАМ та в УАГ відсутні топографії напівпровідникових продуктів; натомість в УА цьому присвячений окремий підрозділ). Охорона сортів рослин у УАМ міститься в підрозділі про патенти, на відміну від УА, де охорона сортів рослин винесена в окремий підрозділ, в якому також деталізуються інші нетрадиційні об'єкти, а саме генетичні ресурси, традиційні знання та фольклор.

Подібними є положення угод про асоціацію стосовно захисту прав інтелектуальної власності, в яких перевага віддається заходам та засобам цивільно-правового захисту. При цьому на відміну від УАМ та УАГ в УА введено новий підрозділ, присвячений питанням відповідальності постачальників посередницьких послуг. Це єдиний підрозділ в частині прав інтелектуальної власності, в якому в УА закріплено перехідний період у 18 місяців із дати набрання чинності Угодою.

ВИСНОВКИ

У висновках наведено узагальнення науково-теоретичного дослідження стосовно визначення місця Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом в системі джерел права інтелектуальної власності та розкриття через її характеристики особливостей гармонізації цивільного законодавства України до законодавства ЄС у досліджуваній сфері, містяться загальні підсумки результатів, одержаних у процесі дисертаційного дослідження відповідно до поставлених мети і завдань дослідження.

Підсумкові висновки дисертаційного дослідження наступні.

1. Право інтелектуальної власності як цивільно-правовий інститут характеризується розгалуженою системою як первинних джерел права, серед яких Конституція України та Цивільний кодекс України посідають визначальне місце, так і вторинних джерел. На доктринальному, системному рівні в якості джерел права інтелектуальної власності як складової цивільного права виступають цивілістична доктрина та принципи цивільного права (частина з яких закріплена у ЦК України); на нормативному – система загальних та спеціальних нормативно-правових актів; у сфері правозастосування – судова практика, договори, та, певною мірою, правові прецеденти. Водночас порівняно з цивільним правом джерельна база права інтелектуальної власності характеризується наступними відмінностями: 1) переважна кількість звичаїв, що впливають з міжнародних засад розбудови приватних відносин, не застосовується до сфери інтелектуальної власності; 2) для регулювання відносин у цій сфері наявність колізійних норм не є принциповою, навіть якщо розглядати їх через призму суб'єктного складу за участі іноземного елемента; 3) договір не притаманний як джерело праву інтелектуальної власності, що обумовлюється специфікою правової природи об'єктів інтелектуальної власності та відносин, предметом яких вони виступають. У цій сфері застосовуються типові договори (їх наявність закріплена ЦК України), але вони зазвичай не розглядаються в якості окремого джерела права інтелектуальної власності, а лише пропонуються для полегшення процесу розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

2. При тому, що у процесі регулювання цивільно-правових відносин істотно зростає значення судової практики (особливо у світлі впливу рішень ЄСПЛ на формування національної доктрини), судові прецеденти (а тим більше – правосвідомість суддів) все ще не визнаються джерелом цивільного права. У цьому сенсі Україна, яка тяжіє до германської системи права, істотно відрізняється у своїх підходах від країн англосаксонської правової системи, де правосвідомість суддів виступає одним із джерел права. Нині, після проведення судової реформи, при формуванні новим Верховним Судом своїх позицій роль ідеї судового прецеденту має бути переосмислена, особливо при розгляді спорів приватноправового характеру. У світлі вступу у чинність Угоди про асоціацію мають бути

переглянуті підходи цивілістичної доктрини до сприйняття судових прецедентів (зокрема рішень Суду ЄС) в якості джерела цивільного права.

3. Враховуючи, що Україна подібна до країн із континентальною системою права, основним джерелом (формою) національного права виступають нормативно-правові акти. Для сфери інтелектуальної власності притаманною є така риса цивільного законодавства як значний обсяг та різноманітність. У сфері інтелектуальної власності існує дворівнева система законодавчого регулювання, яка складається з Цивільного кодексу України та спеціального законодавства, що регулює усі об'єкти права інтелектуальної власності, яка на даному етапі оцінюється позитивно. Однак дворівнева структура цивільного законодавства у цій сфері притаманна лише Україні серед інших країн Східного партнерства, з якими ЄС уклав відповідні угоди про асоціацію.

4. Законодавству у сфері інтелектуальної власності притаманні такі характеристики як функціональність та комплексний характер. До головних джерел законодавства у сфері інтелектуальної власності відносяться Конституція України та Цивільний кодекс України. До головних джерел законодавства у цій сфері пропонується віднести і спеціальні закони, якими визначено правовий статус об'єктів права інтелектуальної власності. Як головне джерело має розглядатися й Угода про асоціацію України з ЄС, що виконує інтегративну функцію у частині закладення сукупності нормативно-правових приписів стосовно об'єктів права інтелектуальної власності, їх правової охорони, розпорядження й захисту прав інтелектуальної власності.

5. Міжнародні договори (на відміну від звичаїв) відіграють визначальну роль для сфери інтелектуальної власності. Поступово істотного значення набуває принцип «дружнього ставлення до міжнародного права», у першу чергу в частині визначення співвідношення між правами інтелектуальної власності та іншими природними правами людини, зокрема правом на життя та охорону здоров'я. Відповідно до взятих зобов'язань за Угодою про асоціацію, Угодою ТРІПС, Україні при творенні політики у сфері інтелектуальної власності надано можливість формувати національні правові стандарти, що базуються на згаданому принципі. Можливість застосування при імплементації норм Угоди про асоціацію у частині патентів у сфері охорони здоров'я підходів, пропонованих Дохійською декларацією, демонструє тенденцію зміни характеру джерел, що спостерігається у сучасному праві, коли для регулювання суспільних відносин застосовуються м'які норми, що виконують функцію твердих норм прямої дії.

6. На розвиток системи законодавства у сфері інтелектуальної власності в Україні у поточному періоді впливають наступні чинники: (1) науковий та технологічний розвиток суспільства, що породжує появу нових об'єктів інтелектуальної власності, а також примушує шукати новий баланс між суспільними інтересами, природними правами людини й виключними майновими правами інтелектуальної власності, покладеними в основу монополій; (2) необхідність швидкої імплементації європейських стандартів у сфері інтелектуальної власності до національного законодавства; (3) включення до національного законодавства у сфері інтелектуальної власності відповідних правових приписів, що містяться в Угоді про асоціацію України з ЄС, з метою усунення наявних колізій; (4) необхідність систематизації законодавства у сфері інтелектуальної власності з метою узгодження понятійного апарату, притаманного цій галузі законодавства, з іншим національним законодавством України, а також узгодження в межах власної ієрархічної побудови. Зазначені чинники мають вплинути на зміст та ефективність цивільно-правового регулювання сфери інтелектуальної власності. Доцільною є постановка питання про подальшу кодифікацію законодавства у сфері інтелектуальної власності.

7. Гармонізація вітчизняного законодавства із законодавством та стандартами ЄС вирішує не лише проблему уніфікації підходів стосовно правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності, створення умов для вільного руху товарів та проведення спільної

політики, спрямованої на недопущення недобросовісної конкуренції. Така гармонізація спрямовує свою дію на впровадження європейських засад, в основу яких покладено людиноцентристський підхід. Західноєвропейські базові цивілізаційні цінності знайшли свого відбиття в національному праві інтелектуальної власності. Це можна простежити на прикладі суті особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності, на підходах щодо розмежування прав інтелектуальної власності та права власності, на положеннях щодо public domain тощо. Поширення на Україну, зокрема й у напрямі цивільно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності *acquis communautaire*, передбачає не лише імплементацію європейських стандартів, але й значною мірою поширення європейського права на національну правову систему, зокрема й право інтелектуальної власності.

8. Імплементація норм глави 9 «Інтелектуальна власність» розділу 4 Угоди про Асоціацію із ЄС не просто забезпечить відповідність національного законодавства європейським правовим стандартам у сфері інтелектуальної власності. Це має забезпечити подібний до європейського рівень правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, беручи до уваги правові механізми, що їх застосовують юрисдикції провідних європейських країн, та які загалом відповідають міжнародним стандартам у сфері інтелектуальної власності. Відповідні зміни мають бути внесені як до спеціального законодавства у сфері інтелектуальної власності, так і до книги IV «Право інтелектуальної власності» ЦК України, з метою усунення наявних колізій.

9. Положення Угоди про асоціацію у частині гармонізації норм права інтелектуальної власності носять рамковий характер. Їх реалізація вимагає ухвалення необхідних нормативно-правових актів, запровадження відповідних інституційних та правових механізмів, проведення певних дій на міжнародному та внутрішньодержавному рівні, зокрема у процесі правореалізації. Захист прав інтелектуальної власності відноситься до сфер, щодо яких має бути проведена така гармонізація, і має здійснюватися з урахуванням положень Угоди ТРПС. У частині правової охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності, поряд із визнанням міжнародних стандартів, способом гармонізації виступає як узгодження положень національних нормативно-правових актів у цій сфері з приписами актів ЄС, так і взаємне визнання національних стандартів Україною та ЄС. Враховуючи набутий європейськими країнами (зокрема, Болгарію, країнами Балтії, Угорщиною, частково Польщею) досвід із транспозиції законодавства, та виходячи зі взяття Україною відповідно до п. 8 ст. 56 Угоди зобов'язань із поступового транспонування в національні стандарти корпусу європейських стандартів, доцільним виглядає поширення цього способу гармонізації на відносини інтелектуальної власності (особливо з врахуванням наявних колізій).

Крім того, оскільки характерною особливістю угод про асоціацію є встановлення тривалості перехідного періоду, для України він визнаний максимально можливим, виходячи з норм ГАТТ, і становить десять років (що обумовлюється масштабністю перетворень, які мають бути здійснені для повноцінної дії ЗВТ). Натомість для сфери інтелектуальної власності перехідний період не встановлений. Неузгодженість між положеннями національного законодавства та нормами Угоди про асоціацію у частині прав інтелектуальної власності є фактором негативного впливу на подальше правозастосування, зокрема у процесі судового захисту прав інтелектуальної власності.

10. Під імплементацією європейського законодавства у сфері інтелектуальної власності до національного законодавства слід розуміти цілеспрямовану організаційно-правову діяльність держави в особі уповноважених органів щодо всебічної, повної та своєчасної реалізації прийнятих на себе зобов'язань у сфері охорони й захисту прав інтелектуальної власності, за допомогою закріплення у національному законодавстві норм і принципів визнаних у цій сфері міжнародних договорів, положень Угоди про асоціацію, та забезпечення належного рівня їх реалізації, зокрема у судовій практиці.

11. Створення зони вільної торгівлі України з ЄС, задеклароване у преамбулі Угоди про асоціацію, яке фактично розпочалося з 1 січня 2016 року, тягне за собою необхідність адаптації національного законодавства до європейського, у т.ч. й у сфері інтелектуальної власності. При цьому значна увага має приділятися моніторингу адаптації законодавства, за єдиними виробленими критеріями. У даному разі ситуація зі сферою інтелектуальної власності є показовою у частині оцінювання процесів урахування Україною взятих на себе зобов'язань за численними міжнародними угодами та виходячи з великого обсягу європейського законодавства у цій сфері. Для проведення моніторингу стану правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності, а також стану імплементації європейських стандартів до національного законодавства слід щорічно готувати Національний звіт про стан правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Такий звіт може готуватися на базі профільних наукових інституцій, зокрема в НАПрН України, у співпраці з НАН України, органами державної влади, правовласниками, судовими органами, патентними повіреними тощо.

12. Вступ для України у повну силу Угоди про асоціацію з ЄС є системоутворюючим фактором в її політичному курсі, спрямованому на євроінтеграцію, та істотним стимулом економічного розвитку. УА вступила в повну силу з 1 вересня 2017 року. Відповідно зі ст. 9 Конституції України та ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори» Угода, як така, що була ратифікована в установленому порядку, виступає частиною цивільного законодавства у сфері інтелектуальної власності. Оскільки Угода про асоціацію набула включення у внутрішній правопорядок України, національні суди мають усі підстави розглядати її як акт прямої дії та застосовувати у встановленому порядку. У такому разі, за умови виникнення колізії між нормами спеціального закону у сфері інтелектуальної власності та положеннями УА мають застосовуватися останні. До проблем застосування Угоди про асоціацію, яка впливає на оцінювання ефективності її норм, відноситься також проблема неправильного перекладу, оскільки існують відмінності між україномовним та англійським текстами Угоди.

13. Найбільш перспективним у напрямі розв'язання колізій між положеннями Угоди про асоціацію України з ЄС та національним законодавством до моменту їх усунення, виглядає підтвердження застосування положень Угоди про асоціацію майбутньою судовою практикою. Національні суди при розгляді спорів із порушення прав інтелектуальної власності, поряд із врахуванням практики діяльності ЄСПЛ, особливу увагу мають приділяти відповідному прецедентному праву Суду ЄС, як це безпосередньо впливає з положень Угоди про асоціацію. У частині застосування положень УА слід також звернути увагу на можливу перспективу залучення до цих питань Конституційного Суду України. У напрямі удосконалення цивільно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності доцільно говорити про необхідність розробки та прийняття окремого акту, в якому мають бути закладені матеріальні та процесуальні норми, що деталізуватимуть діяльність Вищого спеціалізованого суду України з питань інтелектуальної власності.

14. Порівняльно-правовий аналіз положень угод про асоціацію ЄС з Україною, Молдовою та Грузією, проведений у дослідженні, дав підстав зробити однотайний висновок, що положення, пов'язані з правами інтелектуальної власності, більш детально прописані в Угоді про асоціацію України з ЄС. Країни Східного партнерства – підписанти угод про асоціацію, взяли на себе зобов'язання щодо забезпечення адекватної та ефективної реалізації міжнародних договорів, що стосуються інтелектуальної власності, учасниками яких вони є, у тому числі Угоди ТРПІС щодо аспектів захисту прав інтелектуальної власності. Фактично, положення глави 9 угод про асоціацію доповнюють і уточнюють права і обов'язки між сторонами щодо Угоди ТРПІС та іншими міжнародними договорами у сфері інтелектуальної власності. Зменшений, порівняно з українським варіантом, зміст положень молдовського та грузинського варіантів угод впливає на обсяг правового

регулювання певних об'єктів та прав інтелектуальної власності. Для України наявність цих положень має позитивний аспект.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Кадетова О. Досвід Республіки Молдови у розбудові національної системи правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності та шляхи його застосування в Україні (цивільно-правові аспекти). *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 6. С. 96-104.
2. Кадетова О. Вплив європейського законодавства на розвиток законодавчого регулювання сфери інтелектуальної власності в Україні. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 6. С. 54-61.
3. Кадетова О.В. Застосування людиноцентристських засад у процесі гармонізації законодавства у сфері інтелектуальної власності з європейськими стандартами. *Альманах права. Право і прогрес: складові забезпечення в сучасних умовах*. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2017. Випуск 8. С. 319-323.
4. Кадетова О. Реформа інтелектуальної власності в Україні через призму європейської правової доктрини інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. № 3. С. 77-86.
5. Кадетова Е. Применение положений Соглашения об ассоциации Украины с Европейским Союзом в части интеллектуальной собственности. *Leges si Viata: Revista stiintifico-practic*. 2017. Decembrie. С. 67-72.
6. Кадетова О. До питання про характеристику та шляхи розвитку законодавства у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. № 1. С. 88-97.
7. Кадетова О.В. Удосконалення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності у рамках європейського вектору розвитку України. *Теоретичні та практичні проблеми застосування цивільного та господарського законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9 квіт. 2015 р.)*. Київ: «Крок», НДППіП ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрНУ, 2015. С. 202-205.
8. Кадетова О.В. Щодо питань удосконалення системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 верес. 2015 р.)*. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, НДШ НАПрНУ, ІВ НУ ОЮА в м. Києві, ПДТУ, 2015. С. 71-74.
9. Кадетова О.В. Становлення національної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: ретроспективний аналіз. *Інтелектуальна власність: погляд з XXI століття: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 15-16 жовт. 2015 р.)*. Черкаси: МОНУ, ЧНУ ім. Б. Хмельницького, НДШ НАПрНУ, 2015. С. 29-34.
10. Кадетова О.В. До питання про напрями реформування національної системи правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності. *Права людини в Україні і світі: охорона, реалізація, захист: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 3 груд. 2015 р.)*. Київ: НДШ НАПрНУ, 2015. С. 108-111, 122-125.
11. Кадетова О.В. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом як орієнтир удосконалення законодавства у сфері правової охорони інтелектуальної власності. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з проб. інтел. власн. (м. Київ, 23 верес. 2016 р.)*. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, НДШ НАПрНУ, ІВ НУ ОЮА в м. Києві, ПДТУ, 2016. С. 96-100.
12. Кадетова О.В. Перспективи удосконалення правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності як світова тенденція: досвід Республіки Корея. *Інтелектуальна власність: погляд з XXI століття: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 12-13 жовт. 2016 р.)*. Черкаси: МОНУ, ЧНУ ім. Б. Хмельницького, НДШ НАПрНУ, ДСІВУ, 2016. С. 10-14.

13. Кадетова О.В. Запровадження європейських стандартів у сфері правової охорони інтелектуальної власності: питання правозастосування. *Юрисдикційна форма захисту прав, свобод та інтересів*: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 квітн. 2017 р.). Київ: НДПВ НАПрНУ, 2017. С. 64-68.

14. Кадетова О.В. Перспективи впливу європейського законодавства на розвиток сфери інтелектуальної власності в Україні. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри*: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з проб. інтел. власн. (м. Київ, 28 верес. 2017 р.). Київ: МОНУ, КНУ ім. Т. Шевченка, НДПВ НАПрНУ, 2017. С. 77-81.

15. Кадетова О.В. Реформування законодавчого регулювання сфери інтелектуальної власності в контексті розбудови єдиного цифрового ринку: досвід ЄС. *Інтелектуальна власність: погляд з XXI століття*: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 12-14 жовт. 2017 р.). Черкаси: МОНУ, ЧНУ ім. Б. Хмельницького, НДПВ НАПрНУ, 2017. С. 13-17.

АНОТАЦІЯ

Кадетова О.В. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом в системі джерел права інтелектуальної власності: цивільно-правовий аспект. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Приватний вищий навчальний заклад Університет Короля Данила, Івано-Франківськ, 2018.

Дисертація присвячена розв'язанню комплексної правової проблеми щодо визначення місця Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом в системі джерел права інтелектуальної власності у цивільно-правовому аспекті. У роботі надається загальна характеристика джерел цивільного права у сфері регулювання відносин з інтелектуальної власності в Україні, аналізуються підходи теорії права та цивілістичної доктрини у розумінні понять джерела та форми права. Досліджується сучасний стан законодавчого регулювання сфери інтелектуальної власності, вплив на суспільні відносини у цій сфері дворівневої моделі законодавчого регулювання, що включає Цивільний кодекс України та спеціальне законодавство у цій сфері. Правовідносини у сфері інтелектуальної власності досліджуються як пріоритетна сфера адаптації європейських стандартів. Визначається вплив європейського законодавства в його динамічному розвитку на подальшу розбудову національного законодавства у досліджуваній сфері. Доводиться, що в національному праві інтелектуальної власності знайшли відбиття західноєвропейські базові цивілізаційні цінності. Аналізуються особливості реалізації положень Угоди про асоціацію в частині гармонізації у напрямі захисту прав інтелектуальної власності. Підкреслюється, що така гармонізація вимагає ухвалення відповідних змін до ЦК України та спеціального законодавства, запровадження відповідних інституційних та правових механізмів, а також проведення певних дій як на міжнародному рівні, так і у середині країни, у процесі правореалізації.

Угода про асоціацію України з ЄС піддається глибокому дослідженню як форма (джерело) удосконалення цивільного законодавства у сфері інтелектуальної власності. При цьому визнаються людиноцентристські засади процесу гармонізації законодавства у сфері інтелектуальної власності з відповідними європейськими стандартами. Оцінюючи угоди про асоціацію ЄС з Україною, Молдовою та Грузією в частині регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, підкреслюється, що в усіх цих угодах положення щодо прав інтелектуальної власності відносяться до правил та стандартів торгівлі. Проведений порівняльно-правовий аналіз дозволив стверджувати, що відповідні глави угод про асоціацію, присвячені інтелектуальній власності, містять подібні для усіх країн Східного партнерства цілі. Водночас найбільш повно права інтелектуальної власності визначено в Угоді про асоціацію України з ЄС, що є позитивним.

Підкреслюється, що із врахуванням процедур ратифікації, що відбулися, національні органи виконавчої влади та судові органи повинні розглядати Угоду про асоціацію як акт прямої дії та застосовувати у порядку, передбаченому національним законодавством, в частині регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. У частині вирішення спорів із порушення прав інтелектуальної власності підкреслюється роль *acquis communautaire* у вітчизняній судовій практиці й доводиться необхідність застосування положень Угоди про асоціацію стосовно прав інтелектуальної власності як норм прямої дії. Підкреслюється, що національні суди у процесі розгляду спорів із порушення прав інтелектуальної власності поряд із практикою ЄСПЛ мають

приділяти увагу відповідному прецедентному праву Суду ЄС, як це впливає зі змісту окремих норм Угоди про асоціацію.

Ключові слова: джерела цивільного права, захист прав інтелектуальної власності, інтелектуальна власність, правова охорона інтелектуальної власності, Угода про асоціацію.

АННОТАЦИЯ

Кадетова А.В. Соглашение об ассоциации Украины с Европейским Союзом в системе источников права интеллектуальной собственности: гражданско-правовой аспект. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Частное высшее учебное заведение Университет Короля Данила, Ивано-Франковск, 2018.

Диссертация посвящена решению комплексной правовой проблемы по определению места Соглашения об ассоциации Украины с Европейским Союзом в системе источников права интеллектуальной собственности в гражданско-правовом аспекте. В работе дается общая характеристика источников гражданского права в сфере регулирования отношений интеллектуальной собственности в Украине, анализируются подходы теории права и цивилистической доктрины в понимании понятий источника и формы права. Исследуется современное состояние законодательного регулирования сферы интеллектуальной собственности, влияние на общественные отношения в этой сфере двухуровневой модели законодательного регулирования, включая Гражданский кодекс Украины и специальное законодательство в этой сфере. Правоотношения в сфере интеллектуальной собственности исследуются как приоритетная сфера адаптации европейских стандартов. Определяется влияние европейского законодательства в его динамичном развитии на дальнейшее развитие национального законодательства в исследуемой сфере. Доказывается, что в национальном праве интеллектуальной собственности нашли отражение западноевропейские базовые цивилизационные ценности. Анализируются особенности реализации положений Соглашения об ассоциации в части гармонизации в сфере прав интеллектуальной собственности.

Соглашение об ассоциации Украины с ЕС подвергается глубокому исследованию как форма (источник) совершенствование гражданского законодательства в сфере интеллектуальной собственности. Проведенный сравнительно-правовой анализ положений соглашений об ассоциации ЕС с Украиной, Молдовой и Грузией позволил утверждать, что соответствующие главы договоров, посвященные интеллектуальной собственности, содержат подобные для всех стран Восточного партнерства цели. В то же время наиболее полно права интеллектуальной собственности прописаны в Соглашении об ассоциации Украины с ЕС, что получило позитивную оценку.

Подчеркивается, что с учетом прошедших процедур ратификации Соглашения, национальные органы исполнительной власти и судебные органы должны рассматривать его как акт прямого действия и применять в порядке, предусмотренном национальным законодательством, в части регулирования отношений в сфере интеллектуальной собственности. В части решения споров о нарушении прав интеллектуальной собственности подчеркивается роль *acquis communautaire* в отечественной судебной практике и доказывается необходимость применения положений Соглашения об ассоциации в части прав интеллектуальной собственности как норм прямого действия. Подчеркивается, что национальные суды в процессе рассмотрения споров о нарушении прав интеллектуальной собственности наряду с практикой ЕСПЧ должны уделять внимание соответствующему прецедентному праву Суда ЕС, как это следует из содержания отдельных норм Соглашения об ассоциации.

Ключевые слова: источники гражданского права, защита прав интеллектуальной собственности, интеллектуальная собственность, правовая охрана интеллектуальной собственности, Соглашение об ассоциации.

SUMMARY

Kadietova O.V. Association Agreement between Ukraine and the European Union in the sources` system of intellectual property law: civil law aspect. – On the right of the manuscript.

The thesis for obtaining the scientific degree of candidate of science in law, specialty 12.00.03 – civil law and civil procedure; family law; international private law. – Private higher education institution King Danylo University, Ivano-Frankivsk, 2018.

The thesis is devoted to the resolving of the complex legal issue of defining the place of the Association Agreement between Ukraine and the European Union in the sources of the intellectual property law in civil law aspect. The general overview of the civil law sources in the sphere of intellectual property regulation is provided. The analysis of the theoretical legal approaches and the civil doctrine interpretation of such notions

as source and form of law is given. The current state of the statutory regulation of the Intellectual property law` sphere, influence of the public relations in this sphere of two leveled model of the statutory regulation including Civil code of Ukraine and special statutes in this sphere are analyzed.

The legal relations in the sphere of intellectual property are being analyzed as a priority sphere of adaptation of the European standards. For this purpose, the European legal doctrine and the approaches of the European legislators to the development of the intellectual property law are being analyzed. It is stated that the intellectual property law should be treated as the priority sphere of the adaptation of the Ukrainian law to the EU law. The reform of the intellectual property law sphere is analyzed through the prism of the European law doctrine of the intellectual property. The influence of the European law in its dynamic development on the further development of the national law in the sphere of research is defined. It is proven that western and European basic civilization values are implemented in the national intellectual property law. The peculiarities of harmonization, unification, implementation and adaptation of the law called to regulate the private law relations are being shown. The peculiarities of the realization of the norms of the Association agreement in the part of the harmonization in the sphere of the intellectual property protection are being analyzed. It is underlined that the mentioned harmonization requires the implementation of the relevant amendments to the Civil code of Ukraine and to the special laws in the sphere of intellectual property, implementation of the relevant institutional and legal mechanisms, the undertake of certain actions on both international and national levels, first of all in the process of the law realization. For this purpose, the government initiatives directed to the harmonization of the national law in this sphere are being analyzed, the institutional and judicial reforms of the intellectual property spheres are being considered.

The Association Agreement between Ukraine and the EU are being scrutinized as a form (source) of the improvement of the civil law in the sphere of the intellectual property. The human centric basements of the process of harmonization of the intellectual property law with the relevant European standards are being underlined. By analyzing the Association Agreements of the EU with Ukraine, Moldova, Georgia in the aspect of the regulation of the social relations in the sphere of the intellectual property it is stressed that in all mentioned documents the intellectual property law provisions referred to the rules of the standards of the trade (it means that they refer to the provisions that constitute the content of the free-trade zone agreement as constitutional element of the Association Agreement). The comparative legal analysis of the agreements let us stating that the relevant Association agreement chapters devoted to the intellectual property have the similar (but not identical) for all countries of Eastern partnership goals, reasoned by the necessity of the promotion of the manufacture and commercialization of the innovative and artistic goods between the parties and the provision of adequate and effective level of protection and defense of intellectual property rights.

It is underlined that upon all ratification procedures stipulated by the law of Ukraine, the Association Agreement was integrated into internal legal order of Ukraine. It means that the national executive and judicial bodies shall treat the Association Agreement as the act of direct action and apply it in conformity with the procedure stipulated by the Constitution of Ukraine, Law of Ukraine On International agreements, Civil Code of Ukraine in the aspect of intellectual property issues` regulation. Hence, in matters of intellectual property`s disputes resolution the role of *acquis communautaire* in the national court practice is underlined and it is proved that the provisions of the Association Agreement shall be applied as the norms of the direct action. It is stressed that the national courts in the process of hearing the cases of breach of intellectual property shall take into account the precedents of ECHR as well as the precedent law of the EU Court. It is proven by some provisions of the Association Agreement. As for the improvement of the civil legal regulation of the intellectual property relations, it is stated that the separate act shall be drafted and enacted that would have the provisions of the material and procedural norms ruling the operation of the Intellectual Property Special High Court of Ukraine on intellectual property issues. It is underlined that the Association Agreement between Ukraine and the EU fully effective is a factor that systematizes the activity of Ukraine in political vector, directed to the integration, significant stimulus for economic development, especially in the vector of innovation society, digital economy, based on intellectual property.

Keywords: source of civil law, intellectual property rights` defense, intellectual property, intellectual property legal protection, Association Agreement.